

1. Narodziny demokracji w Europie.

- a) proces demokratyzacji Europy polegał na upowszechnianiu prawa wyborczego – obniżano cenzus majątkowy mężczyzn. Pod koniec XIX w. wprowadzono powszechne prawo wyborcze. Kobiety nadal nie uzyskały praw politycznych. Upowszechnił się ustrój monarchii konstytucyjnej.
- b) **ruch sufrażystek** – ruch kobiet w XIX w., które walczyły o równouprawnienie i nadanie praw wyborczych.

2. Ideologie w XIX w.

Nazwa	Przedstawiciele	Poglądy
Konserwatyzm	Edmund Burke	Ideologia, która powstała jeszcze w XVIII w. W XIX w. konserwatyści dostrzegli konieczność reform ale na drodze ewolucji. Zwolennicy gospodarki rynkowej. uznawali nierówności społeczne za naturalne. Głosili znaczenie tradycji, religii, rolę Kościoła. Uważali, że władze powinny sprawować elity.
Liberalizm	John Stuart Mill	Ideologia, która powstała jeszcze w XVIII w. W XIX w. kładli nacisk na wolność jednostki; stąd byli zwolennikami upowszechnienia prawa wyborczego. Byli niechętni ingerowaniu państwa w gospodarkę.
Socjaldemokracja	Edward Bernstein	Dążyli do poprawy bytu najuboższych. Walczyli o wprowadzenie praw socjalnych: osmiogodzinnego dnia pracy, ubezpieczeń społecznych, darmowej służby zdrowia czy oświaty. Chcieli zmniejszyć nierówności społeczne poprzez ograniczenie prywatnej własności ziemi, fabryk i banków. Uważali, że można tego dokonać na drodze reform. Zakładali związki zawodowe, partie robotnicze.
Komunizm	Karol Marks Fryderyk Engels	Walczyci o poprawę bytu robotników. Uważali, że wszyscy robotniczy, bez względu na narodowość powinni się połączyć, obalić istniejące władze na drodze rewolucji społecznej i przejąć rządy (dyktatura proletariatu). Głosili konieczność zniesienia własności prywatnej (upowszechnienie środków produkcji) zrównanie wszystkich ludzi poprzez zniesienie nierówności społecznych.
Anarchizm	Michaił Bakunin Piotr Kropotkin	Uważali, że źródłem wszelkiego zła jest państwo gdyż ogranicza wolność człowieka. Należy zlikwidować instytucje państwa na drodze terroru czy rewolucji aby stworzyć społeczeństwo „wolnych wspólnot”.
Chrześcijańska demokracja	Papież Leon XIII	W Encyklice (oficjalne pismo papieża) <i>Rerum novarum</i> 1891 r., która dotyczyła położenia robotników, stworzył podstawy społecznej nauki Kościoła. Zgodnie z nią najważniejszą wartością jest godność człowieka. Uważał, że zarówno pracodawcy jak i pracownicy są chrześcijanami mimo nierówności społecznych. Zysk uzyskiwany przez przedsiębiorcę został wypracowany dzięki pracy robotników powinni więc oni mieć udział w jego podziale. Jednocześnie uznawał nierówności społeczne za naturalne jednak zgodnie z miłością bliźniego bogatsi powinni pomagać ubogim.

3. Pierwsze partie polityczne były partia socjalistycznymi, walczącymi o prawa socjalne i poprawę bytu robotników

- a) Anglia – Partia Pracy (partia socjalistyczna)
- b) Niemcy – SPD – Socjaldemokratyczna Partia Niemiec
- c) Francja – Socjaldemokratyczna Partia Francji
- d) Rosja – SDPRR Socjaldemokratyczna Partia Robotników Rosji

4. Partie polityczne na ziemiach polskich w XIX w.

Ruch	Nazwa partii	Data powstania	Twórcy	Poglądy
Robotniczy	Wielki Proletariat	1882	Ludwik Waryński	Wzorował się na Manifeście Komunistycznym Karola Nie podejmował kwestii niepodległości Polski. Był przeciwny walce narodowowyzwoleńczej; głównym celem działalności partii była rewolucja społeczna
	II Proletariat	1888	Marcin Kasprzak	był podobny do programu Wielkiego Proletariatu.
	Polska Partia Socjalistyczna (PPS)	1892	Józef Piłsudski, Stanisław Wojciechowski, Bolesław Limanowski.	Głównym celem było odzyskanie niepodległości przez Polskę. Przyszła Polska republiką demokratyczną, w której wszyscy obywatele byliby równi wobec prawa, prawa polityczne niezależne od cenzusu majątkowego czy pochodzenia społecznego. PPS walczyła o prawa socjalne dla robotników. Z PPS była związana Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego (PPSD).
	Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) –	1893 – SDKP 1899 – SDKPiL	Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Róża Luksemburg i Adolf Warski.	Program – podstawą programu był Manifest Komunistyczny Karola Marksa. Nie podejmowano kwestii odzyskania niepodległości przez Polskę gdyż walkę taką uważano za sprzeczną z głównym celem partii – rewolucją społeczną. Rewolucję tą mieli podjąć robotnicy z różnych krajów i przejąć władzę (zgodnie z hasłem „Robotnicy wszystkich krajów łączcie się”). Oprócz tego w programie poruszano kwestię walki o ustawodawstwo socjalne.
Ruch narodowy	Liga Narodowa (endecja)	1893	Roman Dmowski	Kładła nacisk na interes narodu polskiego i solidaryzm społeczny. Za wrogów uważała inne narody, głównie Żydów i Ukraińców oraz ruch robotniczy, uznając że godzi on w interesy narodowe. Celem

				endecji miało być zjednoczenie społeczeństwa polskiego, praca organiczna i walka u podstaw.
Ruch ludowy	-----	1875	Stanisław Stojałowski	Prowadził działalność , której celem był rozwój oświaty wśród chłopów, kształtowanie dumy i patriotyzmu.
	Stronnictwo Ludowe (SL) PSL – Polskie stronnictwo Ludowe	1895- SL 1903 - PSL	Jakub Bojko	walka o szerokie prawa obywatelskie, wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego, obniżenie podatków, budzenie świadomości narodowej wśród chłopów.